

GONÇAL CUTRINA, ARXIVER

AGUSTÍ DALMAU I FONT

¿Quin fou el factor que portà en Gonçal a involucrar-se en la coneixença de la història de Ripoll i en la salvaguarda de l'Arxiu Històric Municipal?

Tot va iniciar-se l'any 1981, quan la Revista de Girona publicà un article que, amb el títol "Els Arxius Municipals, aquests petits i grans tresors amagats", ofería una visió de l'estat en què es trobaven aquests fons a les comarques gironines.

L'escrit, signat per Miquel Casademont, Antoni Mayans, Isidre Prades i Josep Temporal, situava l'arxiu de Ripoll entre "el grup d'arxius que conserven els documents agrupats atenent unes mínimes referències temàtiques o cronològiques", i "el grup dels que conserven els documents solts, apilonats o amb prou feines agrupats". Aquesta classificació anava acompanyada per una fotografia, en la qual

Vista parcial de l'Arxiu Històric Municipal de Ripoll als anys vuitanta, quan encara es trobava a la planta baixa de l'Ajuntament.

es veien els documents amuntegats i amb un peu de foto força explícit "l'aspecte que ofereix l'estatge que alberga els papers no s'adiu a la categoria de la ciutat. La consulta dels documents hi resulta veritablement desagradable".

Segons es desprèn de l'estudi, l'arxiu de l'Ajuntament de Ripoll era un dels que estava en una situació més deplorable dins la comarca del Ripollès. Pobles com Campelles, Ogassa, Sant Joan de les Abadesses o les Llosses tenien, aleshores, l'arxiu municipal en unes condicions millors que el de la capital.

Calia posar-hi remei i netejar ràpidament la trista imatge que oferia l'ajuntament en quant a tractament del seu patrimoni documental. L'any 1983 Gonçal Cutrina, com a arxiver municipal i amb una formació totalment autodidacta, inicià la reclassificació i el trasllat de l'arxiu històric des de la tercera planta fins a un local situat als baixos de la casa consistorial. Un cop finalitzà aquesta fase, el 1984, es creà l'Arxiu Històric com a servei municipal.

¿Què hagués succeït amb els documents de l'ajuntament, si en Gonçal no s'hagués preocupat de rescatar-los de l'oblit i de l'estat de deixadesa en què es trobaven?. Aquí és on descobrim la important tasca que desenvolupà i que evità que el fons es malmetés més o, si més no, que els papers acabessin a les escombraries.

Accedir a la nova seu de l'Arxiu Històric per part de l'usuari requeria certa dosi de bona voluntat. Dic això perquè en Gonçal treballava en una petita habitació -on feia fred i on era molt difícil de moure's- que hi ha a la planta baixa de l'ajuntament; s'hi accedia per una porta que queda a mà dreta de la Sala Abat Senjust. No hi havia cap rètol que indiqués la presència de l'arxiu en aquell racó de món. En Gonçal es dedicà, dia rere dia, a netejar, desempolsinar i instal·lar en lleixes els documents que feia poc corrien pel terra de les golfes de l'ajuntament.

A partir del 1985 i durant deu anys, l'arxiver enregistrà, per mitjà d'unes fitxes, totes les consultes que li feien els usuaris. L'any 1985 n'hi hagué un total de dotze. Des d'aleshores i fins a la seva mort, l'abril del 1995, va atendre prop de cent cinquanta investigadors, que acudiren a l'arxiu per cercar dades de tota mena.

El seu esperit col·laborador vers els altres investigadors féu possible que es poguessin realitzar treballs sobre els aiguats, la confecció d'arbres genealògics, l'Hospital Municipal, la fabricació de ciment a Ripoll, l'ensenyament, la Guerra Civil, les entitats excursionistes locals...etc. També va atendre les consultes que se li feien per via telefònica i per correspondència. En Gonçal va contestar una trentena de cartes, que demanaven dades d'una gran diversitat temàtica: la Tercera Guerra Carlina, l'ensenyament durant el Trienni Liberal, l'estada de refugiats a Ripoll durant la Guerra Civil...

L'expertesa dels anys viscuts, el contacte diari amb els documents, la seva profunda coneixença de tots els racons del municipi ripollès i l'experiència en el camp

polític, feien de'n Gonçal una mena d'enciclopèdia vivent a qui acudir quan hom tenia dubtes a l'hora de saber situar sobre el terreny una casa de pagès, un pont, el recorregut dels canals... etc. o bé de cercar dades sobre un fet històric.

També mostrà interès per donar a conèixer als ripollesos la importància del patrimoni escrit. Organitzà exposicions de fotografies antigues durant la Festa Major de Sant Eudald, que arribaren a ser una de les activitats més exitoses. El 1986 preparà l'exposició "Ripoll. Retalls d'Història. L'Arxiu Històric Municipal al vostre abast" en la qual es mostraven imatges i programes de festes dipositats a l'arxiu i que fou la seva presentació en la societat ripollesa.

Les obres que afectaren l'Ajuntament de Ripoll a partir del 1988, significaren una nova distribució dels serveis municipals. L'Arxiu Històric no se'n va deslliurar i, a principi dels anys noranta, en Gonçal abandonà la cambra que ocupava a la planta baixa de l'edifici i es traslladà, conjuntament amb els documents, al tercer pis de l'ajuntament.

Es preocupà de dotar el servei d'una catalogació moderna, amb l'adquisició d'arxivadors compactes, abandonant l'anterior sistema basat en simples lleixes metàl·liques. Tingué cura de reinstal·lar la documentació a les prestatgeries, en funció de cada tema, sense entrar en la seva correcta classificació i inventariació, en considerar que era tasca dels futurs arxivers desenvolupar el criteri arxivístic pròpiament dit.

A partir d'aleshores es dedicà principalment a aprofundir en el coneixement de la història de Ripoll, mirant i remirant papers, que li serviren per complaure les entitats locals, que li demanaven un escrit per al seu butlletí o programa anual per als socis, i també per preparar l'edició de dos futurs llibres, que, dissortadament potser no veuran la llum, i que versaven sobre la història de les cases de pagès del Ripollès, i sobre les indústries i comerços que hi hagué a la vila entre el 1850 i el 1950.

Alhora atenia els consultants de l'arxiu que, entre les dotze i les dues, s'apropaven a l'ajuntament i aplegava programes i cartells d'activitats organitzades per la pròpia institució i per les associacions ripolleses.

La seva experiència va ser decisiva perquè el Consell Comarcal del Ripollès el nomenés el seu arxiver. Entre l'any 1994 i fins la seva mort establí les bases per a la creació de l'arxiu d'aquesta institució; la seva tasca no consistí pas en ordenar expedients, sinó en marcar les pautes que els funcionaris haurien de seguir per classificar la documentació.

Durant les obres de remodelació de l'Ajuntament de Ripoll, l'any 1988, els operaris que hi treballaven actuaren sense contemplacions a l'hora de llençar a les escombraries el fons documental de l'orquestra local, la Nova Ripollesa. Un material integrat majoritàriament per les partitures de les peces que aquesta formació havia

interpretat en festes lúdiques i religioses.

Alguns ripollesos manifestaren el seu malestar davant el tracte que havia rebut el fons i atribuiren a Gonçal Cutrina, arxiver de l'ajuntament, part de la responsabilitat. No s'arribà a un consens sobre la fallada, però tothom coincidí en què s'havia perdut per sempre més un capítol de la nostra història. És el tribut que sovint es paga quan l'ordre i la sistematització no són presents, per manca de temps, en llegats d'un cert volum.

L'amic Gonçal ens deixà l'abril del 1995 però el seu record perdurará entre aquells que el vàrem conèixer i que el tractàrem professionalment. A nivell personal només em cal agrair a l'amic absent els encertats consells que en vaig rebre com a persona i les petites lliçons que, juntament amb el senyor Eudald Graells, em van donar sobre la història de Ripoll a l'Arxiu-Museu, i que m'han estat de gran vàlua per continuar la tasca de recerca del passat.

Ara, quan ja no hi és, t'adones que en Gonçal era d'aquelles persones, que malgrat que passin els anys, perduren per la seva obra, que serà punt de referència per a futurs arxivers i historiadors. Les persones, malauradament, se'n van, però la tasca ben feta perdura. De l'amic Gonçal en gaudirem per sempre des dels seus llibres, dipositats en arxius, biblioteques i llars ripolleses. Privilegi que pocs mortals aconsegueixen.